

Jacek Janusz Mrozek

Prawne źródła wolności słowa w Polsce

Studia Prawnoustrojowe nr 22, 281-287

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Janusz Mrozek

Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej

Wydział Humanistyczny UWM

Prawne źródła wolności słowa w Polsce

Za pierwszą klasyczną obronę wolności słowa drukowanego należy uznać słynny pamflet *Areopagitica* angielskiego poety Johna Milтона, skierowany przeciwko obowiązkowi uzyskiwania uprzedniej zgody władz na wszelkie publikacje, czyli licencjonowania druków¹. W 1695 r. parlament Anglii stwierdził, iż system licencjonowania prasy przynosi więcej szkód niż pożytku i wystarczającym narzędziem będą prawa powszechnie obowiązujące, dotyczące zniesławienia osobistego i podburzającego².

Wśród myślicieli stających w obronie wolności słowa można również wymienić Johna Locke'a³, Alexisa de Tocqueville'a⁴ i Johna Stuarta Milla⁵. To właśnie Mill zajął się istotą wolności, podczas gdy inni filozofowie liberalni interesowali się raczej jej przejawami, czyli tym, co obywatel mógł bez ograniczeń czynić i czego nie wolno mu było zabronić. Zdaniem Milla każdy członek społeczeństwa odpowiedzialny jest przed społeczeństwem za tę część postępowania, która dotyczy wyłącznie jego samego, każdy bowiem ma suwerenną władzę nad sobą, nad swoim ciałem i umysłem⁶.

Powyższa zasada została uwzględniona w uchwalonym w 1776 r. dokumencie *Bill of Rights of Wirginia State*, który stanowił m.in.: „wolność przekazywania myśli i opinii jest prawem najcenniejszym każdego człowieka; każdy obywatel może mówić, pisać, wydawać swobodnie z wyjątkiem nadużycia tej swobody w przypadkach określonych prawem”. 26 sierpnia 1789 r.

¹ Zob. J. Milton, *Areopagitica. Mowa do Parlamentu Angielskiego w obronie wolności druku*, „Znak” 1993, nr 6, s. 48–55; T. Goban-Klas, *Prekursorzy liberalnej koncepcji prasy*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1990, nr 1, s. 45.

² M. Urbańczyk, *Granice wolności słowa. Ze studiów nad koncepcjami klasyków liberalnej filozofii*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2006, nr 1, s. 31.

³ Zob. J. Locke, *List o tolerancji*, Warszawa 1963.

⁴ Zob. A. de Tocqueville, *O demokracji w Ameryce*, t. I i II, Warszawa 1996.

⁵ Zob. J. S. Mill, *Utylitaryzm. O wolności*, Warszawa 2005.

⁶ K. Pyclik, *Liberalna koncepcja prawa podmiotowego wolności sumienia i wyznania. Cz. 1*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2001, nr 47, s. 200–201.

powtórzyła te sformułowania francuska Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela, wywodząc m.in. wolność słowa z prawa natury. Z kolei 5 stycznia 1791 r. polski Sejm Czteroletni uchwalił Prawa Kardynalne Niewzruszone, których art. XI stanowił: „głos wolny każdemu obywatelowi, nawet nie na zjazdach publicznych tudzież myśli lub zdania swego, czy to pismem czy drukiem wydane, a to z podpisem imienia swego, waruje się, bez potrzeby zezwolenia aprobacji, słowem: bez żadnej pod jakimkolwiek nazwiskiem”⁷. Ponadto zliberalizowano wówczas cenzurę świecką, jednocześnie respektując prawo do cenzurowania pism teologicznych Kościoła katolickiego. Zniesiono też przywileje wydawnicze, dotyczące zarówno zakładania drukarni, jak i wydawania określonych dzieł, w tym monopolu prasowe, powszechną ochroną prawną objęto natomiast dzieła piśmiennicze jako przedmiot własności autorskiej i wydawniczej, co stanowiło nowość⁸.

W Rzeczypospolitej szlacheckiej wolność słowa obejmowała dwa aspekty życia publicznego: pierwszym była ochrona interesu ogólnego, czyli państwa, jego instytucji i religii panującej; drugim ochrona dobrego imienia, czyli osób prywatnych. W zależności więc od tego, czyje dobro zostało naruszone i w jaki sposób, ścigano je z urzędu jako przestępstwo publiczne bądź też, na podstawie oskarżenia prywatnego, jako przestępstwa prywatne. Ponadto niektóre z tych przestępstw traktowano jako kryminalne, tj. zagrożone karami uznawanymi za surowsze (śmierć, obcięcie członków, chłosta, infamia, czyli utrata czci powodująca śmierć cywilną) oraz półkryminalne, skutkujące karami pieniężnymi i niehańbiącymi karami pozbawienia wolności w postaci zamknięcia w więzi⁹.

Po raz pierwszy przepisy prawne dotyczące ochrony wolności słowa w Polsce porzeczowej zostały określone w dekreście Naczelnika Państwa z dnia 7 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych¹⁰. Obowiązywał on na ziemiach dawnego zaboru rosyjskiego¹¹, zaś na pozostałych terenach funkcjonowały ustawy prasowe państw zaborczych¹², a mianowicie: w byłym zaborze austriackim – ustawa prasowa z dnia 17 grudnia 1862 r.¹³,

⁷ Cyt. za W. Pisarek, *Wolność słowa a wolność prasy*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2002, nr 1–2, s. 9.

⁸ J. Szczepaniec, *Sejm Wielki wobec zagadnień cenzury i wolności słowa*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Literackie” 1991, nr 31, s. 183; Zob. J. Tazbir, *Staropolskie granice swobody słowa i czynu*, „Odra” 1992, nr 12, s. 24–29.

⁹ Z. Naworski, *Wolność słowa w Rzeczypospolitej szlacheckiej i jej prawne ograniczenia*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2006, nr 15, s. 451.

¹⁰ Dekret Naczelnika Państwa z dnia 2 lutego 1919 r. w przedmiocie tymczasowych przepisów prasowych (Dz.Pr.P.P. nr 14, poz. 186).

¹¹ Zob. A. Marczewski, *Prawodawstwo prasowe w Polsce odrodzonej*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1923, nr 42, s. 4.

¹² Zob. J. Nowotny, *Prawo prasowe*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1918, nr 1–2, s. 186–213; nr 5–7, s. 348–369.

¹³ Zob. J. Rosenblatt, *Reforma prawa prasowego*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1900, nr 1/2, s. 72–104.

w byłym zaborze pruskim – ustawa prasowa z dnia 7 maja 1874 r.¹⁴ Dopiero 10 maja 1927 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wydał rozporządzenie o prawie prasowym¹⁵. Rozporządzenie to stało się przedmiotem obrad sejmiku i zostało uchylone, dlatego też rząd nie ogłosił tej uchwały w „Dzienniku Ustaw”. Jednakże przepisy te obowiązywały bezprawnie do lutego 1930 r., kiedy rząd K. Bartla zdecydował się na ogłoszenie uchylenia tego rozporządzenia¹⁶, co spowodowało przywrócenie mocy tymczasowych oraz zaborczych przepisów prasowych¹⁷. Wreszcie 21 listopada 1938 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wydał rozporządzenie z mocą ustawy – Prawo prasowe¹⁸.

Po II wojnie światowej zaczęto zastanawiać się nad całym ustawodawstwem przedwojennym w kontekście zmian ustrojowych i społecznych¹⁹. Co prawda prawo prasowe z 1938 r. nie zostało uchylone żadnym aktem prawnym, ale nie uznawano wtedy Konstytucji kwietniowej²⁰, traktując ją jako bezprawną. Wyłoniło się wówczas zagadnienie obowiązywania tego prawa²¹. Kwestią tą zajęli się J. Litwin²², Z. Papierkowski²³, B. Michalski²⁴ i K. Stę-

¹⁴ T. Kur, *Teoria i praktyka ustaw o wolności prasy w Polsce*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego. Prasoznawstwo” 1956, nr 2, s. 262; M. Szulczewski, *Ustawodawstwo prasowe*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego. Prasoznawstwo” 1956, nr 2, s. 252.

¹⁵ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 maja 1927 r. o prawie prasowym (Dz.U. nr 45, poz. 398 z późn. zm.). Zob. też rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 maja 1927 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 maja 1927 r. o prawie prasowym (Dz.U. nr 49, poz. 442); H. Lieberman, *Perypetie dekretu prasowego*, „Palestra” 1928, nr 1, s. 1-2; A. Lutwak, *Rysy charakteru tzw. dekretów prasowych z dnia 10 maja 1927 roku*, „Głos Prawa” 1927, nr 5-6, s. 185-186; A. Marczewski, *Polskie prawo prasowe. Stan dotychczasowy i nowa ustawa*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1927, nr 5, s. 407-408; W. Wolter, *Kilka uwag o prawie prasowym*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1928, nr 7, s. 14-15.

¹⁶ Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 lutego 1930 r. w sprawie ogłoszenia uchwały Sejmu uchylającej rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 maja 1927 r. (Dz.U. nr 13, poz. 92). Zob. T. Molkner, *Uchylenie dekretu prasowego*, „Głos Adwokatów” 1930, nr V-VI, s. 194-200; W. Czapiński, *Prawo prasowe*, „Gazeta Administracji i Policji Państwowej” 1930, nr 17, s. 8-9.

¹⁷ F. Ryszka (red.), *Historia państwa i prawa Polski 1918-1939. Część I – Prawo prasowe*, Warszawa 1962, s. 253-254.

¹⁸ Dekret Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z mocą ustawy z dnia 21 listopada 1938 r. – Prawo prasowe (Dz.U. nr 89, poz. 608).

¹⁹ Por. S. Rozmaryn, *Polskie prawo państwowe*, Warszawa 1949, s. 149 i n.; Z. Fenichel, *Nie uchylone, a jednak nie obowiązujące ustawy*, „Państwo i Prawo” 1947, nr 1, s. 54; A. Bachrach, J. Marowski, *Z zagadnień praworządności*, „Nowe Prawo” 1955, nr 5, s. 8.

²⁰ Zob. J. Czerwiński, *Wolność prasy w świetle nowej konstytucji*, GSW 1935, nr 25-26, s. 368-369.

²¹ K. Stępińska, *Czy nowe prawo prasowe jest potrzebne?*, „Prasa Polska” 1959, nr 10, s. 4 i n.; M. Szulczewski, *Prawo prasowe stare czy przestarzałe?*, „Prawo i Życie” 1965, nr 23, s. 2; Cz. Przymusiński, *Jeszcze o „sprostowaniu”*, „Prawo i Życie” 1960, nr 2, s. 4.

²² J. Litwin, *W sprawie mocy obowiązującej niektórych ustaw przedwojennych*, „Palestra” 1957, nr 3, s. 25.

²³ Z. Papierkowski, *Czy prawo prasowe obowiązuje?*, „Palestra” 1957, nr 3, s. 4-5.

²⁴ B. Michalski, *Obowiązywanie dekretu prasowego z 1938 roku – problem kontrowersyjny*, „Państwo i Prawo” 1966, nr 4-5, s. 702-703.

pińska²⁵. Ówczesne orzeczenia sądów potwierdzały obowiązywanie przedwojennych przepisów prasowych²⁶, za wyjątkiem przepisów karnych dekretu prasowego, które straciły swą moc wraz z wejściem w życie w 1970 r. przepisów wprowadzających kodeks karny²⁷. Wszelkie próby kodyfikacji prawa prasowego podejmowane w tym czasie okazały się nieudane²⁸.

W okresie PRL media poddano bardzo silnej kontroli państwowej²⁹ i partyjnej³⁰, a większość dzienników i czasopism była wydawana przez RSW „Prasa – Książka – Ruch”, której głównym udziałowcem była Polska Zjednoczona Partia Robotnicza³¹. W konsekwencji stanowiska sekretarzy redakcji obsadzano ludźmi z nomenklatury³². Podobna sytuacja panowała w radiofonii i telewizji³³.

Dopiero wraz z powstaniem NSZZ „Solidarność”³⁴ rozpoczęto dyskusję o cenzurze i zainspirowano inicjatywy legislacyjne w zakresie funkcjonowania prasy³⁵. Jednak jedynym uchwalonym wtedy aktem normatywnym była ustawa o kontroli prasy, publikacji i widowisk³⁶. Potem opozycja zmuszona

²⁵ K. Stępińska, *Poszukajmy właściwych rozwiązań*, „Prasa Polska” 1960, nr 1, s. 5–6.

²⁶ Zob. J. Bafia, K. Kąkol, K. Koźniewski, J. Sawicki, K. Stępińska, I. Tarłowska, *Prawo do sprostowania a obowiązek prasy (dyskusja)*, „Prawo i Życie” 1959, nr 21, s. 3.

²⁷ Art. V § 1 ustawy z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Przepisy wprowadzające kodeks karny (Dz.U. nr 13, poz. 95 z późn. zm.). Zob. B. Kunicka-Michalska, *Problemy prasy w projekcie kodeksu karnego 1968 roku*, „Prasa Polska” 1968, nr 11, s. 12–15; B. Kunicka-Michalska, *Przebieg prasy w nowym kodeksie karnym*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1969, s. 5–19.

²⁸ Zob. B. Michalski, *Podstawowe problemy kodyfikacji prawa prasowego*, „Prasa Polska” 1968, nr 10, s. 8–12; *Z prac nad projektem ustawy prasowej „O prawach i obowiązkach prasy”*, „Kwartalnik Prasoznawczy” 1958, nr 3, s. 99–102.

²⁹ Kontrolę cenzuralną wykonywał Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk – zob. Dekret z dnia 5 lipca 1946 r. o utworzeniu Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk (Dz.U. nr 34, poz. 210 z późn. zm.).

³⁰ Zob. szerzej B. Fijałkowska, *Partia wobec religii i Kościoła w PRL*, t. I, Olsztyn 1999; eadem, *Partia wobec religii i Kościoła w PRL*, t. II, cz. 1–2, Olsztyn 2000–2001.

³¹ B. Michalski, *Odpowiedzialność cywilna dziennikarza, Materiały OBP (do użytku wewnętrznego)*, Kraków 1969, s. 6; I. Dobosz, *Procesy prasowe w Polsce w latach 1960–1975*, Kraków 1979, s. 47 i n. (recenzja: M. Płachta, „Nowe Prawo” 1980, nr 7–8, s. 196–201).

³² A. Karpowicz, *Prawo prasowe – charakterystyka głównych założeń*, „Monitor Prawniczy” 1995, nr 8, s. 230.

³³ I. Dobosz, *Rozwój ustawodawstwa prasowego w Polsce w latach 1981–1993. Perspektywy legislacyjne*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1994, nr 1–2, s. 83; S. Piątek, *Problemy ustawowej regulacji radiofonii i telewizji*, „Państwo i Prawo” 1990, nr 1, s. 102–103.

³⁴ Zob. B. Garlicki, *Charakter prawny Porozumień Gdańskich*, „Państwo i Prawo” 1981, nr 1, s. 3–13.

³⁵ J. Barta, I. Dobosz, *Spółeczny projekt prawa prasowego przygotowany przez Społeczną Radę Legislacyjną*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1993, nr 3, s. 357–358; I. Dobosz, *Prawne uregulowanie działalności środków przekazu w Polsce a potrzeba nowej kodyfikacji kodyfikacji prawa prasowego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Praca z Wnalezczości i Ochrony Własności Intelektualnej” 1980, nr 23, s. 121–133; P. Dubiel, *Prace nad ustawą prasową*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1981, nr 3, s. 157.

³⁶ Ustawa z dnia 31 lipca 1981 r. o kontroli publikacji i widowisk (Dz.U. nr 20, poz. 99 z późn. zm.). Zob. też uchwała Rady Państwa z dnia 17 września 1981 r. w sprawie siedzib i terytorialnego zasięgu działania okręgowych urzędów kontroli publikacji i widowisk (Dz.U. nr 24, poz. 125); uchwała Rady Państwa z dnia 17 września 1981 r. w sprawie regulaminu sprawowania

była działać w podziemiu, zaś władze państwowe powoli, choć konsekwentnie prowadziły prace legislacyjne³⁷. W okresie stanu wojennego i tuż po nim uchwalone zostały ustawy: o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (14 grudnia 1982)³⁸, o Polskiej Agencji Prasowej (28 lipca 1983)³⁹, Prawo prasowe (26 stycznia 1984)⁴⁰ oraz cały szereg rozporządzeń wykonawczych⁴¹. Prawo prasowe uwzględniało niektóre propozycje konkurencyjnych projektów ustaw (obywatelskich)⁴², które przedstawili B. Michalski oraz społeczna komisja działająca w Krakowie⁴³.

Z kolei ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o łączności⁴⁴ przyznawała państwu monopol w zakresie radiofonii i telewizji, a także kolportażu prasy. Dziedzinę związaną z filmem uregulowała ustawa z dnia 16 lipca 1987 r. o kinematografii⁴⁵. Taki stan rzeczy trwał do 1989 r., do wyborów czerwcowych, kiedy to działacze opozycji wygrali wybory do Senatu RP (99 miejsc na 100) oraz uzyskali znaczącą liczbę mandatów w Sejmie. Od tego momentu rozpoczęto rozbijanie monopolu państwa w zakresie prasy. Zlikwidowano cenzurę prewencyjną⁴⁶, a po uchwaleniu ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o likwidacji

kontroli publikacji i widowisk (Dz.U. nr 24, poz. 126 z późn. zm.); uchwała Rady Państwa z dnia 17 września 1981 r. w sprawie nadania statutu Głównemu Urzędowi Kontroli Publikacji i Widowisk oraz okręgowym urzędów kontroli publikacji i widowisk (MP nr 25, poz. 217 z późn. zm.). Warto też zapoznać się z krótkim komentarzem B. Michalskiego, *Nowa ustawa o kontroli publikacji i widowisk oraz prawo prasowe stanu wojennego*, „Prasa Techniczna” 1981, nr 6, s. 12–14.

³⁷ Por. I. Dobosz, *Polskie prawo prasowe*, [w:] G.G. Kopper, I. Rutkiewicz, K. Schliep (red.), *Media i dziennikarstwo w Polsce 1989–1995*, Kraków 1996, s. 175.

³⁸ Ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej (Dz.U. nr 40, poz. 271 z późn. zm.).

³⁹ Ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o Polskiej Agencji Prasowej (Dz.U. nr 44, poz. 202). Zob. też rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 września 1983 r. w sprawie praw i obowiązków oraz zasad wynagradzania pracowników Polskiej Agencji Prasowej (Dz.U. nr 56, poz. 250 z późn. zm.).

⁴⁰ Ustawa z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. nr 5, poz. 24 z późn. zm.). Istniał też w tym czasie konkurencyjny projekt ustawy o prawie prasowym B. Michalskiego (maszynopis powielany na prawach rękopisu – Instytut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1982); zob. też idem, *Kodeks dla prasy*, „Gazeta Prawnicza” 1984 nr 6, s. 1, 4; idem, *O kodyfikacji prawa prasowego – kilka refleksji*, „Prawo i Życie” 1980, nr 45, s. 3–5; idem, *Prawo prasowe w praktyce. Czekaając na kropkę nad „i”*, „Rzeczpospolita” 1985, nr 23, s. 6.

⁴¹ Np. rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 1984 r. w sprawie zakresu działania oraz trybu powoływania i działania Rady Prasowej (Dz.U. nr 40, poz. 214); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1984 r. w sprawie trybu udostępniania prasie informacji oraz organizacji i zadań rzeczników prasowych w urzędach organów administracji publicznej (Dz.U. nr 40, poz. 209); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 lipca 1984 r. w sprawie rozgłośni oraz tele- i radiowęzłów zakładowych (Dz.U. nr 40, poz. 210); rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 sierpnia 1984 r. w sprawie szczegółowych zasad udzielania zezwoleń, rejestracji i kontroli przedsiębiorstw oraz zakładów i urzędów poligraficznych (Dz.U. nr 40, poz. 213).

⁴² Zob. J. Barecki, *Nad projektem prawa prasowego*, „Prasa Polska” 1983, nr 2, s. 24–26.

⁴³ B. Michalski, *Prace Kodyfikacyjne 1918–1981. Prawo prasowe*, „Prasa Polska” 1983, nr 2, s. 24.

⁴⁴ Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o łączności (Dz.U. nr 54, poz. 275 z późn. zm.).

⁴⁵ Ustawa z dnia 16 lipca 1987 r. o kinematografii (Dz.U. nr 22, poz. 127 z późn. zm.).

⁴⁶ Ustawa z dnia 11 kwietnia 1990 r. o uchyleniu ustawy o kontroli publikacji i widowisk, zniesieniu organów tej kontroli oraz o zmianie ustawy – Prawo prasowe (Dz.U. nr 29, poz. 173).

cji RSW „Prasa – Książka – Ruch”⁴⁷ przekazano szereg tytułów wydawcom reprezentującym rozmaite opcje polityczne. Nowa ustawa z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności⁴⁸ zniósła monopol państwa w dziedzinie radiofonii i telewizji. Nieco wcześniej, bo w 1988 r., zniesiono wyłączność państwa w zakresie kolportażu⁴⁹, natomiast nowe prawo celne z dnia 28 grudnia 1989 r.⁵⁰ doprowadziło do uchylecia przepisów zabraniającym wwozu do Polski niewygodnych dla władz książek i czasopism. Uregulowana została wreszcie możliwość tworzenia prywatnych stacji radiowych i telewizyjnych⁵¹. Przeprowadzenie tak ważnych przeobrażeń nie oznacza bynajmniej, iż przebudowano już do końca prawne ramy działalności mediów⁵².

Prawo prasowe, które z trudem nadała za przeobrażeniami w technice przekazywania informacji, powoduje niemałe trudności nie tylko dla osób pracujących w szeroko pojętych środkach masowej komunikacji, lecz także dla zajmujących się tą sferą prawników⁵³. Dlatego panuje powszechna zgoda co do konieczności zmiany ustawy prasowej. Wśród przygotowanych dotychczas projektów można wymienić: Prawo prasowe – ustawę o wolności prasy autorstwa Unii Wolności⁵⁴, Prawo prasowe autorstwa Polskiego Stronnictwa Ludowego⁵⁵, projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo prasowe autorstwa Prawa i Sprawiedliwości⁵⁶, społeczny projekt prawa prasowego przygotowany przez Społeczną Radę Legislacyjną⁵⁷. Wszystkie te próby skończyły się jednak niepowodzeniem.

Trudno zrozumieć opór ustawodawcy przed zmianą obecnie obowiązującego prawa prasowego kształtowanego w okresie stanu wojennego. Jeszcze trudniej zrozumieć tych dziennikarzy, którzy uważają, że jakakolwiek zmia-

⁴⁷ Ustawa z dnia 22 marca 1990 r. o likwidacji Robotniczej Spółdzielni Wydawniczej „Prasa – Książka – Ruch” (Dz.U. nr 21, poz. 125 z późn. zm.).

⁴⁸ Ustawa z dnia 23 listopada 1990 r. o łączności (tekst jedn. Dz.U. z 1995 r., nr 117, poz. 564 z późn. zm.).

⁴⁹ Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. nr 41, poz. 324 z późn. zm.).

⁵⁰ Ustawa z dnia 28 grudnia 1989 r. – Prawo celne (tekst jedn. Dz.U. z 1994 r., nr 71, poz. 312 z późn. zm.).

⁵¹ Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn. Dz.U. z 2004 r., nr 253, poz. 2531 z późn. zm.).

⁵² Zob. też J. Sobczak, *Prawo prasowe w systemie polityczno-prawnym Rzeczypospolitej (stan obecny i potrzeby zmian)*, [w:] J. Adamowski (red.), *Media i dziennikarstwo na przełomie wieków*, Warszawa 1998, s. 70–77.

⁵³ J. Sobczak, *Prawo środków masowej informacji*, Toruń 1999, s. 21.

⁵⁴ Projekt ustawy Prawo prasowe – ustawa o wolności prasy autorstwa Unii Wolności – II kadencja Sejmu RP (druk nr 905).

⁵⁵ Projekt ustawy – Prawo prasowe autorstwa Polskiego Stronnictwa Ludowego – III kadencja Sejmu RP (druk nr 443).

⁵⁶ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo prasowe autorstwa Prawa i Sprawiedliwości – VI kadencja Sejmu RP (druk nr 845).

⁵⁷ Społeczny projekt prawa prasowego przygotowany przez Społeczną Radę Legislacyjną, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1993, nr 3, s. 357–373.

na tego prawa może posłużyć ustawodawcy do ograniczenia wolności prasy. Taki stan rzeczy dziwi tym bardziej, że nikomu z wyżej wymienionych nie przeszkadza określenie w tej ustawie naszego państwa jako Polska Rzeczpospolita Ludowa.

Summary

Legal origins of freedom of speech in Poland

Key words: human rights, citizen rights, freedom of speech, press law.

This article an author undertook a possibility to bring closer the history of the development of the concept of freedom of speech, starting from its classical defence in the famous pamphlet *Areopagitica* J. Milton, through the works of J. Locke, A. de Tocqueville and J.S. Mill, and ending with the basic acts (constitutional), and other normative acts in force in I and II Republic of Poland (Rzeczpospolita), People's Republic of Poland and the subsequent III Republic of Poland (Rzeczpospolita).

This article provides insight into the way of evaluating the protection of freedom of speech in the world and in Poland and enables to understand the essence and meaning of the protection of that freedom.